

Een leven op het altaar

Ellen Vaughn

Een leven op het altaar

De biografie van Elisabeth Elliot

Vertaald door Henk van ter Meij

Brevier

Copyright © 2020 by Ellen Vaughn

All rights reserved.

Originally Published under the title *Becoming Elisabeth Elliot*

by B&H Publishing Group Nashville, Tennessee.

© 2021 Brevier uitgeverij – Kampen

www.brevieruitgeverij.nl

Vertaling: Henk van ter Meij

Omslagontwerp: B&H publishers

Omslagbeeld © International Center of Photography/Magnum Photos

Omslag ornament © Vector Tradition/Shutterstock

Opmaak binnenwerk: Stampwerk

ISBN: 9789492433770

NUR: 681

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

“En Mozes zag heel het werk, en zie, zij hadden het gemaakt
zoals de HEERE geboden had, zo hadden zij het gemaakt.”

Exodus 39:43 (HSV)¹

Als eerbetoon aan Mincaye, wiens nagedachtenis een glimlach op mijn lippen brengt, wiens leven de realiteit van Gods herscheppende kracht laat zien en de hoop dat Gods liefde en vergeving naar elk nog niet bereikt volk op aarde stroomt

Soli Deo Gloria

Mincaye en Ellen Vaughn in het oerwoud van de Amazone, juli 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord door Joni Eareckson Tada	11
Deel één: Leren luisteren	
Hoofdstuk 1 Het begon op een zondagmiddag	17
Hoofdstuk 2 De kiemen van het verhaal	24
Deel twee: Leren lijden	
Hoofdstuk 3 G.M.T.	37
Hoofdstuk 4 Tegen elke prijs	48
Hoofdstuk 5 Diamanten slijpen	52
Hoofdstuk 6 Een heel klein kikkertje	66
Hoofdstuk 7 “Laat mij niet als een dwaas vergaan”	73
Hoofdstuk 8 Een gekoelde roos	79
Hoofdstuk 9 Een “ontmande” voor Christus	90
Hoofdstuk 10 Patience in Alberta	99
Hoofdstuk 11 “Je hebt een algeheel verschrikkelijke indruk gemaakt...”	105
Hoofdstuk 12 Stilzitten	115
Hoofdstuk 13 “Ik voel me niet echt zendeling”	121
Hoofdstuk 14 “Ik vraag me soms af of het wel juist is om zo gelukkig te zijn”	129
Hoofdstuk 15 De kleurrijke Colorado-Indianen	139
Hoofdstuk 16 De eerste dood van Elisabeth Elliot	143
Hoofdstuk 17 Eindelijk!	157
Hoofdstuk 18 In de gemeenschap van heiligen	174
Hoofdstuk 19 Hoe het geweest had kunnen zijn	178
Hoofdstuk 20 De cast	185
Hoofdstuk 21 Aftellen tot de eerste ontmoeting	195
Hoofdstuk 22 De tweede dood	206

Hoofdstuk 23 Christus het begin, want Christus is het einde	215
Hoofdstuk 24 Door de paarlen poorten	223
Hoofdstuk 25 Een blinde muur	236
Hoofdstuk 26 “De ogen van de hele wereld zijn op die stamgericht”	245
Hoofdstuk 27 “Als ze me vermoorden, is dat nog beter”	256
Hoofdstuk 28 Een missionaire heks	263
Hoofdstuk 29 “Mijn ijver kan de pot op!”	271
Hoofdstuk 30 Kind woont bij moordenaars vader	283
Hoofdstuk 31 “Dwaasheid, je reinste dwaasheid”	296
Hoofdstuk 32 Thuis?	305
Hoofdstuk 33 In de kuil	314
Hoofdstuk 34 Twee vrouwen in een uithoek van de wereld	322
Hoofdstuk 35 De bruggen branden	330
Deel drie: Leren loven	
Hoofdstuk 36 Wat er daarna gebeurde	343
Hoofdstuk 37 De irrelevante vraag	345
Hoofdstuk 38 De relevante vraag	349
Hoofdstuk 39 Stof en as	352
Hoofdstuk 40 Doe wat u wacht zonder zorgen	356
Hoofdstuk 41 Het probleem van het lijden	359
Epiloog: Een kanttekening van de auteur	367
Woorden van dank	369
Verantwoording van de foto’s	373
Noten	375

Voorwoord

Ik lag 's avonds laat op een hotelbed; verlamd – de verkreukelde lakens bedekten mijn nutteloze ledematen. Het was vreemd om mijn geloofsheldin in deze kamer te verwelkomen. Terwijl ze naar mijn bed liep, de Bijbel tegen haar borst gedrukt, werd haar imponerende verschijning door haar glimlach verzacht. Ik was zesentwintig en door de verlamming van mijn armen en benen inmiddels wel wat gewend, maar toch was ik diep onder de indruk.

We spraken allebei op dezelfde conferentie, en na mijn toespraak had Elisabeth gevraagd of ze mij kon ontmoeten. Ze wilde meer horen. Ze had gezegd: “Is het nu echt zo bijzonder dat we het ‘merkteken van Christus’ in jouw leven zien? Als we dat gevoel hebben, wat zegt dat dan over de toestand waarin het christendom zich bevindt?”

Ik ben helemaal niet zo bijzonder, dacht ik, terwijl Elisabeth haar rok gladstreek en tegenover me op bed ging zitten. Maar met haar opmerking sloeg ze de spijker op de kop; en dat bewonderde ik zo in haar. Ik hield van haar nuchtere manier van leven door elke dag weer voor Christus te sterven. Het was een no-nonsensmanier van kijken naar dingen. Pak, door de genade van God, je leven weer op, hijs het kruis op je schouders en volg je Verlosser over het met bloed bevedekte pad naar Golgotha. En klaag er niet over.

Ik maakte in 1965 voor de eerste keer kennis met Elisabeth Elliot toen ik op school haar boek *Vijf kruisen in de jungle*² las. Ik was gefascineerd door de foto die op mijn netvlies gebrand stond: de negenen-twintigjarige zendelinge in het oerwoud die een baby'tje vasthoudt en uit het raam staart door een wolk van verdriet. Kort ervoor was haar echtgenoot, met wie ze nog geen drie jaar was getrouwd, op beestachtig brute wijze met speren vermoord door het volk dat nog in de Steentijd leefde, en dat hij voor Christus had willen winnen. Wat was haar drijfveer om op het zendingsveld te blijven en het Evangelie te verkondigen aan dezelfde mensen die Jim en zijn collega's hadden vermoord? Was Jezus dat waard?

Ik kreeg de kans om mezelf diezelfde vraag te stellen toen ik, vlak nadat ik mijn diploma had gehaald, als gevolg van een gebroken nek in een van die donkere dalen waarover Elisabeth schreef terechtkwam. Zittend in mijn rolstoel, de bladzijden omslaand met zo'n gummetje dat aan de bovenkant van een potlood zit, werkte ik me met pijn en moeite door haar tweede boek *Shadow of the Almighty* heen. Ik wist dat ik door deze vrouw de onopgesmukte waarheid over God en het lijden zou leren kennen. Ik wilde weten of Jezus het waard was. Zoals te verwachten, bleven haar boeken niet aan de oppervlakte steken. Ik ontdekte hoe rotsvast ze geloofde dat de heerlijkheid van haar Verlosser elke vergelijking te boven ging. En nadat ik nog meer boeken van haar had gelezen, hoorde ik de Geest van Jezus fluisteren in mijn hart: Wees zoals zij.

Daarom was een privébezoek van mijn grote voorbeeld een ongehooflijk voorrecht. In die hotelkamer hebben we over heel veel zaken gesproken, maar tot onze tevredenheid kwamen we tot de conclusie dat we ons geen van beiden bijzonder voelden. We waren gewoon navolgers van Christus die Zijn diepe vreugde hadden gemaakt door Zijn lijden te proeven. Dit lijden had diepe wonden in ons hart gemaakt, zodat genade en vreugde er konden binnenstromen, en onze ziel verruimen en vervullen met de overvloed van onze Heere. Die avond genoten we van de lieflijkheid van Jezus, ervan overtuigd dat Hij het meer dan waard was.

Het werd laat. Elisabeth moest de volgende ochtend op de conferentie spreken, daarom stond ze op en zocht haar spulletjes bij elkaar. Maar voordat ze wegliep, draaide ze zich om en zei met haar hoofd fier omhoog: "Lijden is nooit voor niets, Joni."

We leven nu in een andere tijd. Veel jonge mensen kennen de naam Elisabeth Elliot niet meer. Ze leven in een cultuur waarin iedereen gelijk is, waarin ieders verhaal buitengewoon bijzonder is; of het nu Christus' zegel draagt of niet. De leiders waar ze tegenop kijken, hebben geen heroïsche eigenschappen. Moed is zeldzaam. Een goede inborst nog zeldzamer. Morele zuiverheid klinkt mysterieus. Lijden moet koste wat het kost worden verzacht. En als het niet vermeden kan worden, moet het worden verdoofd, door te scheiden, weg te vluchten of door het weg te bidden.

De timing van dit boek kon niet beter zijn. We weten het misschien niet, maar in een tijd van antihelden smachten we naar een authentiek getuigenis. We verlangen ernaar om een navolger van Christus te zien, die de zonde bij de wortel aanpakt, en standvastig blijft te midden van rampspoed; iemand uit één stuk. We willen iemand zien in wie leven en sterven voor Christus niet van elkaar te scheiden zijn. We smachten naar een diepdoorleefd verhaal, dat iets om het lijf heeft. Een verhaal dat boven de middelmaat uitsteekt. Dat je meeneemt en inspireert.

Een leven op het altaar is zo'n verhaal. En niemand kan het beter vertellen dan mijn oude vriendin Ellen Vaughn. In het schrijven van biografieën blinkt ze uit: haar nauwgezette onderzoek gaat gepaard met een schrijfvaardigheid die je zelden tegenkomt. De eerste keer dat ik het boek dat u nu vasthebt las, verwarde het me. Ik was zeer onder de indruk van Ellens meesterlijke taalbeheersing en van haar intellect. Hier was een vrouw die, hoewel ze een heel andere persoonlijkheid had dan mijn heldin, dacht en schreef als Elisabeth Elliot.

Op de nu volgende bladzijden zult u de meest opmerkelijke christenvrouw van de twintigste eeuw leren kennen: hoe haar overtuigingen gevormd werden, hoe haar geloof groeide en hoe een niet aflatende hartstocht voor het winnen van zielen voor Christus bij haar werd ingeslepen. Voor degenen die haar goed kenden was ze Betty. Voor de wereld was ze Elisabeth, geen soldaat maar kapitein in het leger van God, een strijder in de eregalerij van helden die bereid waren huis en haard en land vaarwel te zeggen, hun leven slijtend in oerwouden en grotten om zielen voor het Koninkrijk der hemelen te winnen.

Uit dat goede hout was Elisabeth Elliot gesneden. Dit boek laat zien hoe ze zo geworden is. In het tweede deel zal Ellen de rest van haar verhaal vertellen.

Wat u nu gaat lezen, laat duidelijk zien hoe 'gewoon' Elisabeth was; hoe ze geplaagd werd door dezelfde verleidingen en afleidingen als wij allen, en wat ze omwille van Christus heeft omarmd, om 'bijzonder' te worden.

Vijfenveertig jaar zijn verstreken sinds die ontmoeting met Elisabeth in mijn hotelkamer. Al zo lang levend met verlamming, chroni-

sche pijn en kanker, word ik nog steeds door haar voorbeeld aangetrokken. 's Avonds herlees ik vaak haar klassiek geworden boeken, en houd zo mijn geloof scherp. Vanavond zal mijn verzorger in kleermakerszit op het bed tegenover me zitten en voorlezen uit *Shadow of the Almighty*. Wanneer het boek dicht is, ik gedraaid ben en het licht uit is, gloeien haar woorden na in mijn hart.

Wanneer u Ellens verhaal over Elisabeths jonge jaren leest, hoop ik dat u opnieuw Gods genade en Zijn aanwezigheid in een zwakke en afgedwaalde wereld zult inademen. Ik hoop dat u ervan overtuigd wordt dat dezelfde genade die de jonge Betty Elliot in staat stelde een kapitein in Gods leger te worden, ook uw ziel toefluistert: Wees als zij.

Joni Eareckson Tada

Joni and Friends International Disability Center

2020

DEEL EEN

Leren luisteren

Het begon op een zondagmiddag

Wheaton, vijftig kilometer ten westen van Chicago, 11 april 1948. Jim Elliot was eerstejaars op *Wheaton College* met Grieks als hoofdvak, topworstelaar, dichter en grappenmaker. Hij en drie vrienden – een tweede Jim, Walt en Hobey – lachten, maakten geintjes met elkaar en propten zich in Hobey's *Nash* uit 1946, een klassieke Amerikaanse auto uit de veertiger jaren met grote ronde bumpers en een met de hand bedienbare versnellingsbak met drie versnellingen. Ze gingen op weg naar het plaatselijke ziekenhuis om ieder die het maar wilde over Christus te vertellen.

De *Nash* kwam bij de spoorwegovergang in President Street, dicht bij de campus van Wheaton. De *Chicago & North Western Railway* vervoerde zowel forensen als grote hoeveelheden landbouwproducten uit het westen van Amerika via Chicago naar het oosten.

De overweglichten knipperden; de jongens konden zien dat de lange goederentrein nog zo'n honderd meter verwijderd was. Zoals twintigjarigen overal ter wereld zouden doen, waagden ze het erop. De overwegbewaker rende zijn wachthuisje uit, liep schreeuwend het spoor op en gebaarde dat ze achteruit moesten rijden. Hobey trapte vol op de rem om de bewaker niet aan te rijden en midden op de overgang kwam de auto piepend tot stilstand.

Terwijl Hobey probeerde van het spoor af te komen, raakte hij in paniek en de *Nash* stond stil. Hobey kreeg hem niet in de juiste versnelling. Jim, Walt en Jim gooiden hun deuren open, sprongen naar buiten en brachten zich rollend in veiligheid, terwijl ze tegen hun vriend riepen dat hij er ook uit moest komen. Hobey probeerde opnieuw de auto te starten.

Bij het geschreeuw van de overwegbewaker en de jongens voegde zich nu ook het snerpemde geluid van metaal op metaal: de machinist van de goederentrein probeerde wanhopig te remmen. Vlak voor de aanrijding gooide Hobey zijn deur open en sprong de auto uit.

De enorme goederentrein raakte de rechter voorkant van de Nash, wat de robuuste wagen zo snel deed rondtollen dat hij aan de linker voorkant opnieuw werd geraakt. Als een blikje werd hij in elkaar gedruwd. In plaats van een plotselinge dood op een zondagmiddag, waarbij hun bloed de rails zou bedekken, “tolden de jongens alleen maar rond en werden ze met de neus op de feiten gedrukt” schreef Jim later aan zijn ouders.

Het was “op het nippertje”, zei hij. “De details in de kranten kloppen nauwkeurig, maar krantenmensen weten niets van dienende geesten die door de Schepper van het heelal worden gezonden” om Zijn volk te beschermen.

“Ik werd behoorlijk met mijn neus op de feiten gedrukt door te bedenken dat de Heere Dat God me zo bewaarde in gevaar, heeft me ernstig aan het denken gezet,” was Jims conclusie. “Het is wel zeker dat Hij ergens werk voor mij te doen heeft.”³

Jim prekend in het oerwoud, januari 1956

5 JANUARI 1956

Zendeling Jim Elliot – hier achtentwintig jaar – staat tot aan de enkels in de Rio Curaray, ergens in het geheimzinnige groene regenwoud van oostelijk Ecuador. Hij heeft de taak gevonden waarvoor God zijn leven acht jaar eerder op het spoor van Wheaton heeft gespaard.

Vanwege de hitte alleen gekleed in zijn ondergoed, vertaalschrift in de hand, schreeuwt hij aardige, vriendschappelijke dingen – zoiets als “we komen in vrede”. De vier zendelingen die hem vergezellen – Nate, Ed, Pete en Roger – staan te lachen wanneer Jim de longen uit zijn lijf schreeuwt naar een oerwoud dat niet verblijft of verbloost, ondertussen meppend naar miljoenen muggen.

Elk van deze zendelingen, die allemaal al eerder met inheemse stammen hebben gewerkt – voelt de onwaarschijnlijke aantrekkingskracht tot een nog niet bereikte groep die als Auca-Indianen, of “naakte wilden”, bekend staat en die al generaties lang leeft zoals dat in de Steentijd gebruikelijk was. Deze groep vermoordt alle mensen van buiten die proberen hun territorium binnen te komen.

De stam zou later bekend worden onder zijn eigenlijke naam: Waorani, of “het Volk”. “Auca” die vele jaren geleden in Ecuador werd gebruikt, wordt nu als een beledigende term gezien.¹

Deze vijf jonge zendelingen geloven dat in de geschiedenis van de gewelddadige Waorani een keerpunt kan komen. Al jaren dromen ze

¹ Ik heb ervoor gekozen om door het hele boek heen de stam “Waorani” te noemen, zowel in wat ik zelf heb geschreven als in mijn citaten van anderen uit de tijd, toen die belediging nog gebruikelijk was en onwetend werd gebruikt. Als ik historicus, antropoloog of linguïst was geweest, was ik wellicht tot een andere beslissing gekomen. Zendelingen, journalisten, leken en ieder ander gebruikten in de jaren '50 en '60 de term “Auca” routinematig. De uitzending naar de stam, bijvoorbeeld, stond historisch bekend als “Operatie Auca”. Om haar “Operatie Waorani” te noemen zou een anachronisme zijn. Maar het is moeilijk om met de mindset van iemand uit de 21ste eeuw iets te lezen dat een raciale, etnische, handicap-gerelateerde of andersoortige belediging is, en vervolgens geen negatieve gevoelens te koesteren jegens degene die de belediging heeft geuit. Als de zendelingen en journalisten die ik in dit boek heb aangehaald “Auca” langgeleden als een belediging bedoelden, zou ik die term ook gebruikt hebben, om zodoende trouw te blijven aan hun aanvankelijke bedoeling. Maar ze hebben de term zonder vooroordeel gebruikt en in de meeste gevallen, zoals de zendelingen, met grote liefde.

erover om de stam kennis te laten maken met de liefde van Jezus. De afgelopen dertien weken hebben ze hun goede bedoelingen kenbaar gemaakt, met gebruikmaking van het ingenieuze “emmerdrop-systeem” waarbij ze vanuit de laagvliegende *Piper* van Nate Saint geschenken dropten in de kleine Waorani-nederzetting diep in de jungle. Al snel reageerden de Waorani enthousiast en ze stuurden hun eigen geschenken – gerookte apenstaart, aardewerkpotten en een papegaai – via de emmer naar het vliegtuig.

Nu er een wederzijds vriendschappelijk contact tot stand is gebracht, menen de zendelingen dat het tijd is voor een persoonlijke ontmoeting.

Dicht bij de Waorani-nederzetting hebben ze een kampement opgezet met de naam *Palm Beach*. Ze hebben een boomhuis gebouwd en kunnen daarom veilig slapen. Via de radio communiceren ze met hun vrouwen op de zendingspost, in codeberichten, omdat het kanaal met andere zendelingen in het gebied wordt gedeeld. Vanwege de sensatie die de gewelddadige reputatie van de stam oproept, is de missie naar de Waorani strikt geheim. Voorlopig.

“*Biti miti poenimoepa!*” schreeuwt Jim vrolijk, met zijn brede schouders en rug naar zijn vrienden en met zijn gezicht naar het oerwoud gekeerd. Ik vind jullie aardig; ik wil jullie vriend zijn! “*Biti winki poengi amoepa*” We willen jullie ontmoeten!

Wat Jim niet weet, is dat de Waorani een op verwantschap gebaseerde gemeenschap is, die in haar eigen taal geen woord voor “vriend” kent. In de zinnetjes, die hij heeft geleerd van een “native speaker”, een Waorani-vrouw die jaren eerder haar stam is ontvlucht, zitten fouten. Toen ze eenmaal bij het Quichua-volk woonde, heeft ze veel van haar moedertaal vergeten, en deze onopzettelijk vermengd met klanken die de Waorani niet begrijpen.

Dus komt er geen antwoord uit het oerwoud. Maar Jim en de andere mannen hebben het idee dat de Waorani, die meesters in camoufleren zijn, hen in de gaten houden.

Zo’n zestig kilometer noordwestelijk van de plek waar Jim Elliot zo hartstochtelijk staat te roepen, in Shandia, zit zijn jonge vrouw achter een houten bureau op de missiepost waar zij en Jim werken in een gemeenschap van Quichua-Indianen. Elisabeth is groot en slank,